

Eugenia Mandal

"Kobiety, mężczyźni i społeczeństwo", Claire M. Renzetti i Daniel J. Curran, Warszawa, 2005 : [recenzja]

Chowanna 1, 151-155

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„Chowanna”	Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego	Katowice 2007	R. L (LXIII)	T. 1 (28)	s. 151–155
------------	--	---------------	-----------------	--------------	------------

**Claire M. Renzetti i Daniel J. Curran:
Kobiety, mężczyźni i społeczeństwo.
Red. naukowa. Zbyszko Melosik,
przekł. Agnieszka Gromkowska-Melosik.
Warszawa, PWN 2005, ss. 692.**

W ostatnim czasie nakładem Polskiego Wydawnictwa Naukowego ukazała się od dawna oczekiwana przez polskiego Czytelnika książka autorstwa Claire M. Renzetti i Daniela J. Currana zatytułowana: *Women, men, and society*. Jest to już piąta, zmieniona i uzupełniona, edycja książki. Tytuł polski tego dzieła to: *Kobiety, mężczyźni i społeczeństwo*. Redaktorem naukowym polskiego wydania jest Zbyszko Melosik. Tłumaczenia książki dokonała Agnieszka Gromkowska-Melosik.

Polskie wydanie książki poprzedzone zostało obszernym i wyczerpującym *Wprowadzeniem* autorstwa Agnieszki Gromkowskiej-Melosik i Zbyszka Melosika. Stanowi ono bardzo interesującą recenzję przedstawianej książki.

Znakomitą rekomendacją dzieła stanowi fakt, że Ci uznani polscy badacze tematyki męskości i kobiecości zapewnijają, iż książka: *Kobiety, mężczyźni i społeczeństwo* z pewnością nie należy do nudnych, „zakuwanych”, zadawanych studentom „rozdział po rozdziale” i „zapominanych” książek. W ich opinii omawiana książka stanie się dla polskiego Czytelnika dziełem nie tylko szeroko cytowanym, ale i „rozczytywanym” i „nie do dostania” w bibliotekach i czytelniach.

Taka entuzjastyczna opinia o książce jest jak najbardziej uzasadniona. Świadczy o niej chociażby ogromna popularność i liczne wznowienia w Stanach Zjednoczonych. Jednocześnie w Polsce z pewnością zapełni lukę związaną z tym, że brakuje na polskim rynku książkowym encyklopedycznego podręcznika poświęconego problematyce płci¹.

Tematyka książki jest inspirująca. Wszak zainteresowanie kobiecością i męskością towarzyszy ludziom od zarania dziejów i czasów rajskiego ogrodu, a płeć zawsze owiana była aurą tajemniczości i tabu. Jako taka jest ciekawa dla niemal każdego Czytelnika

Problematyka ta jest też ważna społecznie. Waga owej problematyki wynika z ruchów emancypacyjnych, dążenia do *political correctness* oraz ciągle powracających dyskusji na temat równego statusu kobiet i mężczyzn w różnych dziedzinach życia. Dyskusje takie podejmowane są stosunkowo od niedawna w Polsce. W świecie zaś mają charakter powszechnego, globalnego dyskursu.

Claire M. Renzetti i Daniel J. Curran podjęli się wielce trudnego zadania – prezentacji i syntezy współczesnego stanu wiedzy dotyczącego, ogólnie ujmując, kobiet i mężczyzn. W wyniku ogromnej pracy powstało obszernie dzieło o wartości encyklopedycznej. Stanowi ono nieomal kompendium wiedzy na temat funkcjonowania kobiet i mężczyzn w społeczeństwie. Prezentuje aktualny stan wiedzy, stanowi omówienie najnowszych danych statystycznych, badań empirycznych. Przedstawia nowe teorie i zapoznaje Czytelnika z różnymi, nowymi określeniami i pojęciami.

W kontekście prezentowanego tematu istotne wydaje się to, że książka: *Kobiety, mężczyźni i społeczeństwo* napisana została przez Autorów – kobietę i mężczyznę. Zapewnia to pewnego rodzaju równowagę „kobiecego” i „męskiego” punktu widzenia w ujmowaniu prezentowanych zagadnień. Książka napisana jest w sposób nowoczesny, łączący wysokie kompetencje i przystępność przekazu.

Autorzy w rozpoczynającej dzieło *Przedmowie* piszą, że w pracy nad książką towarzyszyły im trzy ważne cele. Były to:

- po pierwsze – „pomaganie studentom w powiązaniu tego niezwykle istotnego elementu ich życia osobistego, jakim są doświadczenia związane z płcią kulturową z otaczającą ich społeczną i polityczną rzeczywistością” (s. 1);
- po wtóre – przekonanie studentów, „aby podejmowali próby przekroczenia granic, które wyznacza im ich własna biografia” (s. 2);

¹ Książką o podobnej problematyce, szeroko opisującej różne aspekty psychologii płci jest na polskim rynku książka Lindy Brannon *Psychologia rodzaju* wydana przez Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne w Gdańsku w 2002 roku.

– po trzecie – pragnienie, „aby prezentowane treści były łatwo przyswajane przez studentów”, gdyż „[...] studenci biorący udział w naszych zajęciach studiują często bardzo różne dyscypliny akademickie” (s. 2).

Dwa pierwsze cele – w mojej opinii – mogą stanowić o swoistym przesłaniu tegoż dzieła. Odpowiadają bowiem na zadawane wcale nierzadko pytanie: Po co pisać na temat różnic i stereotypów związanych z płcią? Porządkować też mogą lekturę, nadawać kierunek i sens gromadzeniu ogromu wiedzy zaprezentowanej w książce, zachęcać do wyciągania wniosków mogących płynąć z przedstawienia rozmaitych stanowisk, teorii, danych i statystyk.

Cel ostatni potwierdza odnajdywaną w podręczniku komunikatywność i troskę o Czytelnika, by ten mógł wszystko dobrze „prześledzić” i zrozumieć. By mógł także odnieść podręcznikową wiedzę do własnego życia.

Książka liczy 692 strony. Oprócz tekstu podstawowego zawiera obszerną *Bibliografię*, *Indeks osób*, *Spis rzeczowy* i *Słowniczek*. Tekst główny uzupełniają liczne rysunki, tabele i ramki, w których zamieszczono różne, nierzadko bardzo szczegółowe dane nawiązujące do głównego nurtu rozważań w książce.

Książka napisana jest w przejrzysty sposób. Obszerny tekst złożony z 12 rozdziałów podzielony został na trzy, logicznie uzasadnione i konsekwentnie ze sobą powiązane, części: *I. Kobiety i mężczyźni: na czym polega różnica?* *II. Poznawanie swojego miejsca w społeczeństwie.* *III. Społeczne utrzymywanie porządku.* Każdy rozdział Autorzy kończą *Słowami kluczowymi* i *Proponowanymi lekturami*. Taki układ tekstu wsparty *Ramkami* to obecnie standard znany z większości nowoczesnych amerykańskich podręczników.

Część pierwsza: *Kobiety i mężczyźni: na czym polega różnica?* – złożona jest z trzech rozdziałów. Rozpoczyna się dosyć nietypowo, bo od prezentacji feminizmu i jego różnych nurtów oraz socjologicznej perspektywy badań nad płcią kulturową. Uznać to można za zachętę do zastanowienia się nad znaczeniem i rolą postrzeganych społecznie różnic płciowych. Sprzyja refleksji nad tym, jak daleką drogę musiały przejść kobiety i współczesne społeczeństwa w rozumieniu faktycznego sensu różnic i podobieństw między płciami.

Kolejno – w tej części książki – Autorzy podejmują wątki związane z biologią i kulturą oraz antropologią. Analizują kwestię płci w różnych epokach i społeczeństwach. Taki charakter prezentacji wskazuje bardziej na socjologiczny niż psychologiczny punkt widzenia w analizie różnic płciowych. Wywód jest całkowicie przejrzysty i ma poprawny, porządkujący – w podręcznikowy sposób – charakter.

Autorzy starają się bezstronnie zestawiać tu różne stanowiska i argumenty. Zachęcają Czytelnika do zastanowienia się nad ciekawymi poznaw-

czo pytaniami. Przykładowo: Czy moje hormony są odpowiedzialne za moje zachowanie? Prezentują interesujące dane na temat archetypowego wizerunku Myśliwego-Mężczyzny czy wielorakich płci kulturowych.

W części drugiej *Poznanie swojego miejsca w społeczeństwie* złożonej z trzech rozdziałów Czytelnik odnaleźć może zarówno socjologiczny, jak i psychologiczny kierunek prezentacji tematu. Omawiane są tutaj bowiem nie tylko teorie socjalizacji płciowej, ale i szczegółowe zagadnienia związane m.in. z edukacją kobiet i mężczyzn, rolą języka i mass mediów w poznawaniu swojego miejsca w społeczeństwie przez kobiety i mężczyzn. Wprowadzane są pojęcia mniej znane polskiemu Czytelnikowi, np. androcentryzm, esencjalizm biologiczny, mikroniesprawiedliwość czy tzw. ukryty program w edukacji. Autorzy wskazują na konieczność tworzenia bardziej pozytywnego środowiska uczenia się w szkołach i na uczelniach.

Część trzecia: *Spoleczne utrzymywanie porządku* jest najbardziej obszerna, bo składa się z sześciu rozdziałów. Zawiera przegląd bardzo różnorodnych problemów, które jawić się mogą niekiedy jako bardzo od siebie oddległe. I tak analizowane są tutaj zarówno związki intymne, jak i zagadnienia z zakresu ekonomii (np. zatrudnienie, zarobki), dane na temat przestępczości i systemu sprawiedliwości, dane z zakresu polityki i wojskowości. Wreszcie Autorzy zajmują się w tej części religią i życiem duchowym, a w ostatnim rozdziale piszą też o płci i zdrowiu.

Zawartość tej części książki dotyczy konsekwencji społecznej percepcji różnic płciowych i stereotypów związanych z płcią. Nie ulega wątpliwości, że współczesne struktury natury ekonomicznej, politycznej, medycznej czy religijnej utrwalają istniejący patriarchalny czy androcentryczny porządek społeczny.

Podsumowując, książka *Kobiety, mężczyźni i społeczeństwo* stanowi nadzwyczaj wartościowe i bardzo obszerne naukowe opracowanie tematyki miejsca i roli kobiet i mężczyzn w społeczeństwie. Jednocześnie jako tak rozległe dzieło stawiające sobie za cel ilustrację „wszystkich możliwych” zagadnień i problemów – od biologii po życie duchowe – nie jest wolne od pewnych skrótów. W mojej opinii dotyczą one właśnie głównie psychologicznej „warstwy” podręcznika: sposobu prezentacji niektórych teorii czy proponowanych w *Słowach kluczowych* definicji pojęć i zjawisk. Wiele terminów oraz zjawisk psychologicznych jest też w tekście omawiane w sposób jedynie sygnalizujący, a nie analizujący.

W książce *Kobiety i mężczyźni i społeczeństwo* znacznie wyraźniej od wątków psychologicznych akcentowane są zagadnienia z zakresu socjologii płci. Jest to oczywiste, jeśli zważyć na fakt, że Autorzy to uznani amerykańscy socjologowie, dlatego właśnie głównie z tej perspektywy analizują fenomen płci w najważniejszych obszarach życia społecznego.

Książka – jako znakomita – z pewnością może być adresowana przede wszystkim do socjologów. Szczególnie polecana powinna być także pedagogom, w podręczniku bowiem wiele miejsca poświęcono zagadnieniom związanym z edukacją w kontekście płci. Bez wątpienia zainteresuje także psychologów psychiatrów, politologów, nauczycieli, pracodawców oraz wszystkich innych Czytelników ciekawych wiedzy o kobietach i mężczyznach w społeczeństwie.

Treści książki są też szczególnie istotne w aspekcie ogólnoludzkim, ogólnospołecznym i edukacyjnym. Książka bowiem poszerzyć może ogólny stan wiedzy i społecznej świadomości związany z miejscem kobiet i mężczyzn we współczesnych społeczeństwach, które w dyskursie światowym okazuje się szczególnie ważne – z uwagi na fundamentalne pytania o zakres i charakter równych praw i statusu wszystkich ludzi.

Eugenia Mandal